

6. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
7. Русанівський В. М. Енциклопедія української мови. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2004. 833 с.
8. Сайт українських новин Zaxid.net. URL: <https://zaxid.net/>_(дата звернення: 10.09.2021).
9. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>_(дата звернення: 10.09.2021).

УДК 81–115(111=161.2)(07S.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2021.20.178-191>

Наталія Шкворченко,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології та методики
викладання іноземних мов,
Міжнародний гуманітарний університет
<https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>
м. Одеса, Україна

Репрезентація токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України

Representation of the toxic image of politicians in the media space of the USA, Great Britain and Ukraine

***Анотація.** Статтю присвячено визначенню культурно специфічних рис репрезентації токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України. Об'єкт дослідження – медіадискурси США, Великої Британії та України, предмет аналізу – культурно специфічні (вербальні, невербальні, екстралінгвальні) формивираження токсичності як компоненти іміджу сучасних американських, британських та українських політиків. Під токсичним іміджем розуміється такий емоційно забарвлений образ політика в медіа, поведінка та висловлювання якого скеровані на дискримінацію адресата і є результатом сприйняття такого політика, як правило, представниками протилежної соціально-політичної групи. До вербальних форм вираження токсичності (вербальні токсини) зараховуємо расистські, націоналістські, ксенофобські, сексистські та інші дискримінуючі (розділяючі) висловлювання, що принижують особистість політичного опонента і завдають йому психологічної та/або іміджевої шкоди. Невербальні форми вираження токсичності поділяємо на просодичні та жестово-мімічні форми, до яких належать агресивна, уїдлива, принизли-*

во-заступницька, пафосна тональність мовлення, жестикуляція, яка порушує особистісні межі співрозмовника, перебільшена міміка. До екстралінгвальних форм зараховуємо кольорову гаму, символіку, одяг, місце, підбір музики та ін., які посилюють пошкоджуючий ефект дій/висловлювань політика, якого в медіа визначають як токсичного. Культурно специфічні риси репрезентації токсичного іміджу сучасних американських, британських та українських політиків визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними аджендами: електоральна боротьба Трамп vs. Байден (США), вихід з Євросоюзу (Велика Британія), боротьба з корупцією (Україна). Спільним для трьох дискурсів є агресивно-емоційний тип токсичного політика, виступи якого характеризуються нанесенням психологічної шкоди опоненту через пряму образу, використанням імпульсивних рухів рук, голови, тіла, перебільшеною мімікою і схильністю до театралізації.

Ключові слова: репрезентація, токсичний імідж, політик, медійний простір, вербальний, невербальний, екстралінгвальний, США, Велика Британія, Україна, культурно специфічний, спільний.

Summary. *The article attempts to define culturally specific features of the representation of the toxic image of politicians in the media space of the United States, Great Britain and Ukraine. The object of research are media discourses of the United States, Great Britain and Ukraine; the subject of analysis are culturally specific (verbal, nonverbal, extralingual) forms of expressing toxicity as components of the image of modern American, British and Ukrainian politicians. Toxic image means such an emotionally colored image of a politician in the media, whose behavior and statements are aimed at discriminating against the addressee and are the result of the perception of such a politician usually by members of the opposite socio-political group. Verbal forms of expressing toxicity (verbal toxins) include racist, nationalist, xenophobic, sexist and other discriminatory (divisive) statements that degrade the personality of a political opponent and cause him or her psychological harm and/or damage their image. Non-verbal forms of expressing toxicity are divided into prosodic and gestural-mimic forms, which include aggressive, caustic, humiliatingly paternalistic, snobbish tone of speech, gestures that violate the personal boundaries of the interlocutor, exaggerated facial expressions. Extralingual forms include colors, symbols, clothing, location, selection of music, etc., which exacerbate the damaging effect of the actions/statements of a politician who is labelled as toxic in the media. Culturally specific features of the representation of the toxic image of modern American, British and Ukrainian politicians are determined by the relevant information agendas for each of the countries: the electoral struggle of Trump vs. Biden (USA), withdrawal from the European Union (Great Britain), fight against corruption (Ukraine). Common to the three discourses is the aggressive-emotional type of toxic politicians, whose speeches are characterized as causing psychological harm to the opponent through direct insult, the use of impulsive movements of hands, head, body, exaggerated facial expressions and a tendency to dramatization.*

Key words: representation, toxic image politician, media space, verbal, nonverbal, extralingual, the USA, Great Britain, Ukraine, culturally specific, common.

Вступ. Усі аспекти сучасного політичного дискурсу активно візуалізуються за допомогою різних медійних технологій, які останнім часом виокремлюються в самостійну соціальну галузь – візуальна політика [10; 14]. Важливі політичні події супроводжуються різними медіаінтерпретаціями на телебаченні та трансляціях в Інтернеті, публічні політичні фігури формують свій власний візуальний імідж із використанням технологій брендингу в соціальних мережах, провокативні висловлювання публічного політика можуть бути трансформовані в плакат або карикатуру [3, с. 75]. Таким чином, візуальна політика має на увазі цілеспрямовану діяльність із конструювання бажаного іміджу, формування стійких візуальних політичних комунікацій [12] і може розглядатися як діяльність національної держави або локальних акторів – партій, місцевої влади, великих корпорацій, громадських організацій та ін.

Необхідно враховувати той факт, що усне мовлення, яке за останніми дослідженнями еволюціонувало з мануальних жестів, поступово поєднуючи рухові акти з голосовими елементами, є найбільш поширеним способом соціально-медійного спілкування, яке включає обмін поняттями, намірами і почуттями, а також реакцією на те, що інші відчують/говорять [13]. Аналіз взаємозв'язку дії, жестів та мовлення є актуальним у дослідженні механізмів творення політичного іміджу, оскільки вони можуть бути самостійними ідеологічно забарвленими меседжами, які сприймаються адресатом без будь-якого когнітивного посередництва: вираз обличчя токсичного політика, який відчуває до опонента, наприклад, огиду, буде негайно зрозумілим їм (адресатом), тому що він викликає таке ж уявлення в центральній частці головного мозку людини, яка розмовляє з ним [16].

Метою статті є зіставлення і визначення культурно-специфічних рис репрезентації токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України. Для досягнення поставленої мети виконано такі завдання: 1) визначено форми вербальних і візуальних репрезентацій іміджу політика в медійному просторі, 2) описано механізми формування дискурсивної токсичності та токсичних ефектів у медіа, 3) класифіковано вербальні, невербальні та екстралінгвальні форми вираження токсичності в іміджі політика в американських, британських і українських ЗМІ, 4) визначено культурно специфічні риси репрезентації токсичного іміджу політиків у медійному просторі США, Великої Британії й України і зроблено контрастні спостереження щодо механізмів формування токсичного іміджу політика як медійного продукту в зазначених країнах/дискурсах.

Методологія та методи дослідження. У роботі використовуються когнітивно-дискурсивний метод, оскільки функціональність метафори «токсичний» розглядається як у когнітивному (засіб категоризації), так і прагматичному (засіб формування в адресата потрібного адресанту емоційного стану та світосприйняття) ключі, а також метод аудіовізуального аналізу, який включає опис як просодичних, так і жестово-мімічних засобів, що супроводжують вербальні експлікати токсичності й акцентують їх. Мовний корпус становили відеозаписи політичних виступів сучасних американських (Donald Trump, Sarah Palin, Hillary Clinton, Nancy Pelosi, Alexandria Ocasio-Cortez, Andrew Cuomo), британських (Nigel Farage, John Bercow, Theresa May, David Cameron, Jeremy Corbyn, Priti Patel) і українських (Петро Порошенко, Олег Ляшко, Ірина Фаріон, Олексій Гончаренко, Ілля Ківа) політиків (загальний обсяг відеозапису – 20 годин), висловлювання або вчинки яких визначаються в медіа як токсичні.

Для опису просодичних і жестово-мімічних засобів, що супроводжують вербальні експлікати токсичності й акцентують їх, було використано аудіовізуальний аналіз, який складався із двох етапів. На першому етапі з наведеного корпусу нами були відібрані шість відеозаписів різножанрових виступів політиків США ((1) Trump's Full Speech at D.C. Rally, 06.01.2021; (2) Trump's State of the Union address, Nancy Pelosi was seen ripping up a copy of the President's speech 05.02.2020), Великої Британії ((3) Nigel Farage's last words to the European Parliament, 29.01.2020; (4) Statement of Home Secretary Priti Patel in the House of Commons on the Black Lives Matter protests, 08.06.2020) і України ((5) Виступ Олега Ляшка на пленарному засіданні у Верховній Раді, 17.01.2017; (6) Промова Ірини Фаріон про прогрес Зеленського за 2 роки у програмі «Говорить Великий Львів», 21.05.2021), що в медіа відповідних країн характеризувалися як токсичні.

Другий етап аудіовізуального аналізу був пов'язаний зі складанням транскриптів відібраних виступів, в яких були анотовані всі особливості просодики (паузи, емпфаза, руху мелодійного контуру, темп проголошення) і кінесики (рухи рук, тіла, голови, міміки) на тих ділянках виступу, які під час аудиторського аналізу було визначено носіями мови як токсичні, як це ми можемо бачити на прикладі уривку з транскрипта промови Найджела Фаража в Європарламенті 29.01.2020: <... **NOMORE** [різкі рухи розведених рук] financial contributions, **NOMORE** [різкі рухи розведених рук] European Court of Justice, **NOMORE** [різкі рухи розведених рук] common fisheries policy, **NOMORE** [різкий рух правої руки вниз] being talked down to, **NOMORE** being bullied [різкий нахил всім тілом вниз]... **NO MORE**

Guy Verhofstadt [*різкий рух лівої руки з долонею у формі кулака, гучні протести із зали*]...>.

Виклад основного матеріалу дослідження. Візуальні репрезентації іміджу політика в медійному просторі транслюються через певні канали комунікації, які розрізняються на *статичні* (фотографії, карикатури/шаржі, передвиборчий плакат, графіті, стріт-арт, політична реклама) та *динамічні* (передвиборчі Інтернет-ролики, онлайн-трансляції виступів на дебатах, мітингах, форумах) форми [1; 4]. Так, вивчення фотографій дає змогу фіксувати латентні владні ієрархії, що формуються, бажаний образ політика і громадського діяча, політичні практики та їх специфіку, наприклад, поведінку на демонстраціях, ставлення слухачів/глядачів до виступу політика та ін. Карикатури або шаржі часто перетворюється на частину офіційної пропаганди і слугують засобом формування образу токсичного конкурента. Передвиборчий плакат як носій візуальної інформації є найбільш успішним у рекламних і піар-комунікаціях у період електоральної боротьби, досить адаптований під суспільно-політичні завдання [10].

Максимально ефективними і водночас поляризуючими в електоральній боротьбі є передвиборчі Інтернет-ролики, оскільки вплив неформального і позбавленого журналістського супроводу ролика, поширеного із соціальних мереж, є більш сильним, ніж ефект від телевізійної трансляції пафосних виступів на партійних з'їздах [9]. Політичні рекламні плакати та відеоролики є традиційними для постіндустріального суспільства джерелами отримання візуальної інформації, які містять певний обсяг політично значущих висловлювань, суджень, які супроводжуються паравербальними засобами (жести, поза, міміка, проксеміка) і мають більш виражений патогенний ефект, якщо агітація містить імпліцитні образи, погрози, маніпуляцію [2; 11].

Дискурсивна токсичність підкреслює механізми, за допомогою яких мовленнєві дії та дискурсивні практики публічних політиків можуть завдати шкоди не лише через образи, епітети чи зневажливі слова, але й без них [15]. Токсичний ефект такого публічного виступу може відрізнитися залежно від статусу, популярності в ЗМІ та партійної приналежності (влада/опозиція) кожного окремого політика [7; 8]. Токсичною вважається надзвичайно різка, зловмисна поведінка, яка проявляється в неприємних особистих нападках і уїдливих зауваженнях партнеру по комунікації, як правило, опонентові, і яка заподіює йому психологічної шкоди (*Toxicity*).

Для реконструкції токсичного іміджу політика в просторі американських, британських і українських ЗМІ класифіковано засоби

вираження токсичності на вербальні, невербальні та екстралінгвальні форми. До *вербальних* форм вираження токсичності зараховуємо расистські, націоналістські, ксенофобські, сексистські та інші дискримінуючі (розділяючі) висловлювання, що принижують особистість політичного опонента і завдають йому психологічної або іміджевої шкоди. *Невербальні* форми вираження токсичності поділяємо на аудіальні (просодичні) та візуальні (жестово-мімічні) форми, до яких належать агресивна, уїдлива, принизливо-заступницька, пафосна тональність мовлення, жестикуляція, яка порушує особистісні межі співрозмовника, перебільшена міміка. До *екстралінгвальних* форм зараховуємо кольорову гаму, символіку, одяг, місто, підбір музики та ін., які посилюють пошкоджуючий ефект дій/висловлювань політика, якого сприймають як токсичного [5, с. 123].

Виконаний аудіовізуальний аналіз дав змогу визначити культурно специфічні риси репрезентацій токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України і зробити контрастні спостереження щодо механізмів формування токсичного іміджу політика як медійного продукту в зазначених країнах/дискурсах.

Репрезентація токсичного іміджу політика в медійному просторі США. Публічна токсичність таких американських політиків, як Дональд Трамп, Сара Пейлін, Хілларі Клінтон, Ненсі Пелосі, Олександрія Окасіо-Кортес, Ендрю Куомо, вербалізується переважно через їх висловлювання, які дискримінують адресата за ознакою раси або гендеру і концептуально пов'язані з рухами #BlackLivesMatter і #MeToo [6, с. 129].

Соціологічні опитування в США свідчать про те, що Дональд Трамп є одним з основних токсичних факторів, що впливає на погляди людей і на стан політичного дискурсу в країні: більшість твердять, що Трамп змінив тон і характер політичної дискусії на гірше, і менше половини вважають, що він змінив їх на краще (*Americans say the nation's political debate has grown more toxic and 'heated' rhetoric could lead to violence*). Ми можемо визначити імідж Дональда Трампа як «токсик-демагог» або «токсик-ексцентрик», який «під прикриттям надуманого популізму, спекулює на неприйнятті «інших», слідує плутократичним курсом, зраджує тих самих людей, яких він обманом змусив голосувати проти самих себе» (*Donald Trump Is Not a Populist*). Також дипломатія в стилі Трампа нагадує поведінку примхливої зірки шоу-бізнесу, що прокидається в поганому настрої і не приховує свого особистого ставлення до будь-якого співрозмовника. На думку експертів у галузі мови жестів, токсичність іміджу Дональда Трампа пов'язана не з його політикою, а з особистими якостями та зовнішнім виглядом: Дональд Трамп не

долає поріг візуальної толерантності у глядача саме через його колір обличчя, зачіску та міміку (*Америка Трампа. Какою оставляет после себя страну президент-эксцентрик*).

Зауважимо, що в американських ЗМІ імідж Дональда Трампа як токсичного політика формується в основному демократичними ЗМІ, при цьому його прихильники позитивно оцінюють здатність свого лідера використовувати расистську мову, щоб апелювати до прихильників переваги білих, згуртовувати їх и висловлювати свою думку, не піклуючись про те, чи можуть інші політики завжди діяти відповідно до того, що вони говорять (*With «kungflu» Trump sparks back lashove rracist language – and aral lying cry for supporters*).

Дональд Трамп у своєму виступі 6 січня 2021 року, поширюючи фейкові твердження про фальсифікацію виборів 2020 року, надихнув розлючений натовп на штурм Капітолію, при цьому він спирався в основному на токсичні контенти, що закликають до конфлікту або протесту. Токсичність звернення Трампа до учасників мітингу експлікується через демагогічне висловлення “egregious assault on our democasy”, при цьому такі вербальні експлікати токсичних імпліцитних смислів, як “after this” («після того, як вкрали мою перемогу»), “we’re going to cheer on our brave senators and congressmen” («ми змусимо сенаторів переглянути результати виборів») супроводжуються значною амплітудою гучності голосу і різкими рухами обох рук із долонями у формі кулака, яка схожа на бойову стійку боксера. Додатковий ефект від візуалізації бойової стійки Трампа, якій готовий захистити у своїй особі американську демократію від противника (Байдена), підкреслюється кольоровою гамою розташованих поза Трампом червоних ліній на національних флагах Америки та його червоною краваткою, які символізують доблесть, сміливість і ретельність (див. рис. 1).

Також свого часу американський політик від демократів спікер Палати представників США Ненсі Пелосі довела токсичну ворожнечу з Дональдом Трампом до нового мінімуму, коли 6 січня 2019 року розірвала на половину звернення президента «Про становище країни» під час прямої трансляції його виступу в конгрессі США (*Nancy Pelosi takes toxic feud with Donald Trump to new low*). Публічні стосунки Дональда Трампа та Ненсі Пелосі стали символом розколотого Вашингтону: He says she’s crazy and corrupt; she calls him aoward and claims she prays for him. (Він каже, що вона божевільна та корумпована; вона називає його боягузом і стверджує, що молиться за нього.) Токсичний ефект цього жесту полягав у тому, що його засудили з обох боків як консерватори, так і республіканці, оскільки «she isn’t clever or cute her childish ness insults our

American traditions – should be censured» вона не розумна і не мила, її дитинство ображає наші американські традиції, що треба засуджувати» (*Gingrich calls on Pelosi to be censured: ‘Disgusted’ by ‘viciously partisan action’*) (див. рис. 2)

Рис. 1. Кадр із промови Дональда Трампа на мітингу у Вашингтоні 06.01 2019 (Trump’s Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6)

URL: <https://www.wsj.com/video/trump-full-speech-at-dc-rally-on-jan-6/E4E7BBBF-23B1-4401-ADCE-7D4432D07030.html>

Рис. 2. Кадр зі звернення Трампа про «Про становище країни», коли Ненсі Пелосі розриває копію промови президента 06.01 2019 (Trump’s State of the Union address, Nancy Pelosi was seen ripping up a copy of the President’s speech 05.02.2020)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ty92wz0K-CM&t=22s>

Репрезентація токсичного іміджу політика в медійному просторі Великої Британії. Вербальна токсичність у публічній адженді таких британських політиків, як Найджел Фарадж, Джон Беркоу, Тереза Мей, Девід Кемерон, Джеремі Корбін, Пріті Пател, визначається переважно темами міграції та євроскептицизму (Brexit), англійського націоналізму (Scotxit, NI-xit), а також останнім часом відмовою британського принца Гаррі та його дружини Меган Маркл від виконання королівських обов’язків (Megxit) і виникненням у зв’язку з цим новим для британського публіку дискурсу расизму (*How Britain’s political conversation turned toxic*).

Так, британський політик Найджел Фараж, який у медіа визначається як “the most dangerous man in Britain” (*Nigel Farage is not «controversial» – he is toxic. Why do we keep giving him airtime?*) і скандальна поведінка якого зробила значний внесок у токсичність публічного дискурсу Європи і Великої Британії, у своїй заключній промові в Європейському парламенті 29 січня 2020 року відкрито образив як окремих політиків, так і всю європейську політику загалом, наприклад: “No more financial contributions, no more European court of justice, no more common fisheries policy, no more being talked down to, no more being bullied, no more Guy Verhofstadt ... we love

Europe, we just *hate* the European Union – it’s a simple as that!” (*Nigel Farage’s last words to the European Parliament*). Н. Фараж використовує прямі експлікати ненависті до Євросоюзу (“we *love* Europe, we just *hate* the European Union”) і образи присутнього на засіданні представника Європейського парламенту з питань Брексіта Гі Вергофстадта, які супроводжуються різкими рухами широко розведених рук, кивками голови і нахилами всього тіла, а також помахами британським прапором разом з іншими депутатами (див. рис. 3).

Міністр внутрішніх справ Пріті Патель виступила 8 червня 2020 року із заявою у Палаті громад із приводу протестів Black Lives Matter у Британії. Після того, як протестувальники в Брістолі знесли статую работоргівця Едварда Колстона і кинули її в гавань, Патель, попередивши, що вона «не слухатиме лекції» від опозиційних депутатів із питання расизму, виступила з різкою заявою про те, що “violence towards a police officer is completely unacceptable at any time. The police have our full support in tackling any *violence, vandalism or disorderly behaviour*” насильство стосовно співробітника поліції абсолютно неприйнятне будь-коли. У поліції є наша повна підтримка у боротьбі з будь-яким насильством, вандалізмом чи хуліганською поведінкою (*Public Order – in the House of Commons at 4:35 pm on 8th June 2020*).

Оцінні висловлювання «criminal damage», «vandalism», «disorderly criminal behaviour», «hooliganism» ікатегоричні пасажи (“I will not take lectures from the those other side of the House”, “These protests are about injustice”), а також агресивні тональність і погляд Патель вплинули токсично на темношкірого депутата від лейбористської партії Флоренс Ешаломі, яка негайно відреагувала на питання, чи справді вона (Патель) “actually understand the anger and frustration felt by so many people” / «розуміє гнів і розчарування, що зазнає така кількість людей» у Великій Британії і зажадала показати більшу дієздатність уряду в цьому питанні: “Black lives matter and we need to see this government doing something about that” / «Життя чорних має значення, і ми повинні побачити, як цей уряд щось робить з цим» (*Home Secretary Priti Patel gave a statement in the House of Commons on the Black Lives Matter protests*) (див. рис. 4).

Репрезентація токсичного іміджу політика в медійному просторі України. Токсичний імідж таких українських політиків, як Петро Порошенко, Олег Ляшко, Ірина Фаріон, Олексій Гончаренко, Ілля Ківа, визначається в медіа у звязку з такими контентами, як незалежність України від Росії, мовне питання, корупція, взаємини з США та ін., які мають переважно популістський характер (*Популізм. Лідери тренду – Олег Ляшко і Юлія Тимошенко (огляд преси)*).

Рис. 3. Кадр із промови Найджела Фаража в Європарламенті 29.01.2020 (Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic.

Why do we keep giving him airtime?

URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/11/nigel-farage-not-controversial-toxic-why-give-airtime-question-time>

Рис. 4. Кадр із заяви міністра внутрішніх справ Пріті Патель у Палаті громад щодо Black Lives Matter протестів у Британії, 08.06.2020 (Priti Patel’s statement in the House of Commons on the Black Lives Matter protests

URL: <https://www.chroniclelive.co.uk/news/uk-news/priti-patel-statement-commons-live-18383068>

Олег Ляшко, публічна токсичність якого характеризується саме популістським стилем боротьби з корумпованими чиновниками, що дає нам змогу визначити його імідж як «токсик-популіст». Так, наприклад, сильний токсичний ефект у медіях викликав його виступ у Раді від 17 січня 2017 року, коли він назвав «урядовими даунами» депутатів і порадив їм «йти на смітник» (*Ляшко: Усі, хто проти економічного розвитку країни – слабоумні*). У кулуарах після виступу він відмовився від вибачень перед депутатами і підкреслив: «Ніяких вибачень! Хай вони вибачаються перед мільонами українців, яким не має за що годувати своїх дітей... я ще раз повторюю: ті, хто позбавляє українців робот, ті, хто перетворив Україну на сировинний придаток це урядові дауни, це слабоумні люди, які працюють проти України і є ворогами України» (*Ляшко: Я не буду вибачатись за те, що захищаю українців*). Оцінні токсичні висловлення «слабоумні люди» і «вороги України» Олег Ляшко супроводжує різкими, імпульсивними рухами рук, при цьому тон його мовлення і міміка мають агресивний характер (див. рис. 5).

Український політик Ірина Фаріон, яка робить вагомий внесок у «токсичну мовну шизофренію в Україні», є відомим феноменом у публічному просторі України, поява якого пов'язана з відсутністю демократичних механізмів розв'язання мовної проблеми та неможливістю вести цивілізовані публічні дискусії з питань української ідентичності. На думку професора Юрія Шевчука, Ірина Фаріон, з одного боку, «тішиться популярністю у певного числа патріотично настроєних українців, бо озвучує, хоч і в екстремістський спосіб, речі, які турбують багатьох в Україні, з іншого боку, вона чудово

відповідає тому карикатурному образу «українського націоналіста», заюшеного ненавистю до всіх і всього, крім сала, вишиванки» (*Двомовність як хвороба*).

У своєму виступі у програмі «Говорить Великий Львів» від 21 травня 2021 року Ірина Фаріон в по-акторськи пафосній манері дискутує свою улюблену тему визначення української ідентичності і історичної незалежності українського народу від Росії (*Ірина Фаріон. Прогрес Зеленського за 2 роки*). При цьому вона використовує велику кількість таких грубих і образливих висловлювань щодо неприємних третіх осіб: «спілка бізнесуків на політиці» (*фракції Слуги народу, Європейська солідарність і Голос*); «я не думаю, що оцей», «він настільки малий», слуга в Ліліпутина» (*Володимир Зеленський*); «монстр на глиняних ногах – це лі-лі-пу-ті-я» (*Володимир Путін*).

Пафосне мовлення Ірини Фаріон має токсичний ефект, який створюється за допомогою висловлювань, що роз'єднують український народ на своїх та чужих («ці три фракції зрадники та вороги України», «вони для мене не існують як окремі суб'єкти», «вони проголосували за продаж української землі», «хоч як ми будемо називати цією більшістю»), а також напружено-агресивної інтонації, яка майже переходить на крик на таких ділянках виступу, як «ми є великі і незнищенні», «Раша, яка вкрала триста років нашу назву Русь». Кінесичний портрет Ірини Фаріон формується різноманітними жестами рук (заперечливий багаторазовий жест лівої руки, як відрубус; розведені руки із широко розставленими пальцями; дві руки направляє в зону серця), голови (різкі кивки, стверджувальні коливання), тіла (активно знижує плечима, нахили усього тіла) і міміки (скривлений рот, розширені очі), які підсилюють її агресивне ставлення до неприємних у телестудії адресатів (див. рис. 6).

Рис. 5. Кадр із промови Олега Ляшка на пленарному засіданні у Верховній Раді, 17.01.2017
(URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xp0sV7KWYw>)

Рис. 6. Кадр із промови Ірини Фаріон про прогрес Зеленського за 2 роки у програмі «Говорить Великий Львів», 21.05.2021
(URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fONGbVFasEM>)

Висновки з дослідження. У результаті виконаного дослідження робимо загальний висновок про те, що *токсичний імідж* – це такий емоційно забарвлений образ політика в медіа, який характеризується високим ступенем агресивної (вербальної та/або невербальної) поведінки, завдає моральної шкоди або дискримінує опонента за расою, національністю або гендером, внаслідок чого імідж такого політика сприймають і потім визначають як токсичний. Токсичний імідж є результатом сприйняття людини, як правило, представниками протилежної соціально-політичної групи та/або політичними опонентами, тоді як його прихильники, навпаки, позитивно оцінюють здатність свого лідера використовувати бурхливу дискусію або сварку, щоб висловлювати свою альтернативну думку.

Культурно специфічні риси репрезентації токсичного іміджу сучасних американських, британських та українських політиків у медіа визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними аджендами: електоральна боротьба Трамп vs. Байден (США), вихід з Євросоюзу (Велика Британія), боротьба з корупцією (Україна). Спільним для трьох дискурсів є агресивно-емоційний тип токсичного політика, виступи якого характеризуються завданням психологічної шкоди опоненту через пряму образу, використанням імпульсивних рухів рук, голови, тіла, перебільшеною мімікою і схильністю до театралізації (помахи національним флагом, публічне знищення офіційних паперів, акторський пафос).

Надалі аналіз токсичного іміджу політика як медійного продукту в різних лінгвокультурах має враховувати широту охоплення цільової аудиторії, на яку поширюється дія його токсичних висловлювань, і поведінку політиків як медіаперсон, наприклад, на одну людину, групу людей, ширшу спільноту. При цьому види пошкоджень внаслідок візуалізації медійного токсичного ефекту можуть стосуватися як психологічних станів адресата (агресивність, роздратованість, образа), так і його гендерних, вікових та професійних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Еременко Е.Д. Порно как токсичный контент. *Studia Culturae*. 2013. № 15. С. 75–81.
2. Ковалевська А.В. Нейтралізація патогенних дискурсів : стратегія спростування. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*. 2020. Випуск 31. С. 132–141. DOI: 10.24919/2308-4863/34-2-24.
3. Москвин Д. Визуальные репрезентации в политике и перспективы визуальных методов исследований в политической науке. *Символическая политика*. 2012. 1. С. 81–84.
4. Сальникова Е.В. Феномен визуальности и эволюция визуальной культуры : дис. ... доктора культурологических наук: 24.00.01. Москва, 2012. 675 с.

5. Шкворченко Н. Токсичные информационные контенты в политической коммуникации США, Великобритании и Украины. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. 3 (39) 2. P. 121–126.
6. Шкворченко Н.М. Токсичний політичний дискурс у США й Україні: когнітивно-дискурсивні контрасти. *Записки з романо-германської філології*. 2021. Випуск 1 (46). С. 127–134.
7. Шкворченко Н.Н. Токсичные вербальные контенты в политических дискурсах США, Великобритании и Украины. *Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. P. 436–440.
8. Шкворченко Н.Н. Невербальные маркеры токсичности в публичном дискурсе политиков США, Великобритании и Украины (аудиовизуальный анализ). *Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference "Scientific Practice: Modern and Classical Research Methods", October 15, 2021. Boston, USA*. P. 108–109. DOI 10.36074/logos-15.10.2021.30 URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/15443/13934>
9. Coleman P.T. *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. New York, NY: Columbia University Press. 2021. 296 p.
10. Dorrian M. *Writing on the image: architecture, the city and the politics of representation*. London, England: I.B. Tauris, 2019. 266 p.
11. Pavlíková M., Šenkýřová B., Drmola J. *Propaganda and Disinformation Go Online. Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21st Century*. Cham: Springer International Publishing, 2021. 273 p.
12. Shkvorchenko, N., Cherniaeva, I., & Petlyuchenko, N. Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect). *Cuestiones Políticas*. 2021.39(70), 821–837. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.49>
13. Stefani, E., Marco, D. Language, Gesture, and Emotional Communication: An Embodied View of Social Interaction. *Frontiers in Psychology*. 24 September 2019. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.02063/full>
14. Steffan, D. *Visual politics: investigating the visual communication strategies of political parties and candidates from a longitudinal and comparative perspective*. Baden-Baden: Nomos, 2021. 116 p.
15. Tirrell, L. Toxic Speech: Toward an Epidemiology of Discursive Harm. *Philosophical Topics*. 2017.45 (2). P. 139–161.
16. Wicker, B., Keyzers, C., Plailly, J., Royet, J.P., Gallese, V., and Rizzolatti, G. Both of us disgusted in my insula: the common neural basis of seeing and feeling disgust. 2003. *Neuron* 40, 655–664. [https://doi.org/10.1016/s0896-6273\(03\)00679-2](https://doi.org/10.1016/s0896-6273(03)00679-2)

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

1. Америка Трампа. Какой оставляет после себя страну президент-эксцентрик. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-54843669> (дата звернення: 27.10.2021).
2. Двомовність як хвороба: Професор Колумбійського університету називає українську мовну ситуацію «мовною шизофренією». URL: https://zaxid.net/dvomovnist_yak_hvoroba_n1357078 (дата звернення: 27.10.2021).

3. Ірина Фаріон. Прогрес Зеленського за 2 роки. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fONGbVFasEM> (дата звернення: 26.10.2021).
4. Ляшко: Усі, хто проти економічного розвитку країни – слабоумні. URL: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=хр0sV7KWгYw> (дата звернення: 26.10.2021).
5. Ляшко: Я не буду вибачатись за те, що захишаю українців. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a1НОeD6v87M> (дата звернення: 10.10.2021).
6. Популізм. Лідери тренду – Олег Ляшко і Юлія Тимошенко (огляд преси). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28390322.html> (дата звернення: 10.10.2021).
7. Americans say the nation’s political debate has grown more toxic and ‘heated’ rhetoric could lead to violence. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/07/18/americans-say-the-nations-political-debate-has-grown-more-toxic-and-heated-rhetoric-could-lead-to-violence/> (дата звернення: 12.10.2021).
8. Donald Trump Is Not a Populist. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/08/29/donald-trump-not-a-populist-215552/> (дата звернення: 13.10.2021).
9. Gingrich calls on Pelosi to be censured: ‘Disgusted’ by ‘viciously partisan action’. URL: <https://thehill.com/homenews/house/481620-gingrich-calls-on-pelosi-to-be-censured-disgusted-by-viciously-partisan-action> (дата звернення: 27.10.2021).
10. Home Secretary Priti Patel gave a statement in the House of Commons on the Black Lives Matter protests. URL: <https://www.chroniclive.co.uk/news/uk-news/priti-patel-statement-commons-live-18383068> (дата звернення: 26.10.2021).
11. How Britain’s political conversation turned toxic: From Brexit rage to Labour in-fighting, we are seeing the effect of distrust, disrespect – and the polarising power of the internet. URL: <https://www.newstatesman.com/uncategorized/2018/08/how-britain-political-conversation-turned-toxic> (дата звернення: 10.10.2021).
12. *Nancy Pelosi takes toxic feud with Donald Trump to new low*. URL: <https://www.theaustralian.com.au/world/nancy-pelosi-takes-toxic-feud-with-donald-trump-to-new-low/news-story/6d8caccclе99ce0a29fd15ae30c22fa7> (дата звернення: 28.10.2021).
13. Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic. Why do we keep giving him airtime? URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/11/nigel-farage-not-controversial-toxic-why-give-airtime-question-time> (дата звернення: 10.10.2021).
14. Nigel Farage’s last words to the European Parliament. URL: <https://www.bbc.com/news/av/uk-51294356> (дата звернення: 26.10.2021).
15. Public Order – in the House of Commons at 4:35 pm on 8th June 2020 (Priti Patel The Secretary of State for the Home Department 4:41 pm, 8th June 2020). URL: <https://www.theyworkforyou.com/debates/?id=2020-06-08c.40.0> (дата звернення: 27.10.2021).
16. Toxicity. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/toxicity> (дата звернення: 26.10.2021).

17. Trump's Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6. URL: <https://www.wsj.com/video/trump-full-speech-at-dc-rally-on-jan-6/E4E7BBBBF-23B1-4401-ADCE-7D4432D07030.html> (дата звернення: 26.10.2021).
18. Trump's State of the Union address, Nancy Pelosi was seen ripping up a copy of the President's speech. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ty92wz0K-CM&t=22s> (дата звернення: 26.10.2021).
19. With 'kung flu,' Trump sparks backlash over racist language – and a rallying cry for supporters. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/with-kung-flu-trump-sparks-backlash-over-racist-language--and-a-rallying-cry-for-supporters/2020/06/24/485d151e-b620-11ea-aca5-ebb63d27e1ff_story.html (дата звернення: 27.10.2021).

УДК 811.111'42'37'23

DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2021.20.192-205>

Ірина Шуляк,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
<http://orcid.org/0000-0002-2908-9040>
м. Тернопіль, Україна

**Непрямий мовленнєвий акт як засіб маніпуляції
в контексті технології рефреймінгу
(на матеріалі англомовного художнього дискурсу)**

**Indirect speech act as manipulative means in the context
of reframing technology (based on English literary discourse)**

***Анотація.** Наукова розвідка має на меті встановити контекстуальну залежність непрямого мовленнєвого акту в ракурсі технології рефреймінгу в англомовному художньому дискурсі, щоб з'ясувати маніпулятивний характер непрямого висловлення. Обґрунтовано, що непрямий мовленнєвий акт є висловленням із двома іллокутивними силами, в якому одна іллокутивна сила, що співвідноситься з буквальним змістом висловлення, протистить іншій, що актуалізується в певному контексті комунікації і зумовлює реалізацію комунікативної інтенції мовця. Комунікативно-прагматичний вектор дослідження вказує на такі характерні риси непрямого мовленнєвого акту, як інференційність і контекстуальність, які визначають закономірності його реалізації й інтерпретації. Непрямий мовленнєвий акт про-*